

УДК 343.98(477)

Олександр Олександрович ЮХНО,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4771-0531>

ОКРЕМІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ

Підвищення ефективності протидії злочинності у сучасному стані вимагає розроблення певних методик щодо виявлення, розкриття та розслідування нових видів кримінальних правопорушень, зокрема у сфері новітніх технологій. У зв'язку з реформуванням міліції у Національну поліцію України, подальшим розвитком і розширенням принципу демократії, запровадженням гласності, відкритості, прозорості, розширенням громадського контролю за діяльністю правоохоронних органів, та зокрема Національної поліції, збільшенням та необхідністю обробки великої кількості наявної інформації, введенням додаткових та використанням наявних криміналістичних, оперативно-розшукових та інших обліків, все більше виникають проблеми доцільності створення єдиного інформаційного простору в межах МВС і Національної поліції України, як для внутрішнього, так і зовнішнього користування. Попередня автоматизована інформаційно-пошукова система МВС України, а на сьогодні Національної поліції України «АРМОР» та інші системи підлягають технічному, програмному та іншому удосконаленню, переозброєнню на більш потужні і сучасні системи. Моніторинг криміногенної обстановки в країні свідчить про збільшення використання кримінально налаштованими особами мережі Інтернет, а також сучасних інформаційних технологій з метою організації та вчинення кримінальних правопорушень, кількість яких за останні роки значно зростає. До цього процесу, а також для залучення й участі у масових політичних акціях непокори, рейдерських захоптів та інших резонансних злочинів все частіше залучаються неповнолітні та особи молодого, при цьому організаційні питання і взаємодія щодо здійснення протизаконних дій виконуються з широким використанням мережі Інтернет, мобільного зв'язку та інших досягнень сучасного прогресу. Так, згідно статистичних даних біля 35–40 % традиційних злочинів щорічно вчиняється з використанням сучасних телекомунікаційних, комп'ютерних та інших сучасних технологій і мереж, а з урахуванням прогнозів фахівців-кримінологів, у подальші 3–5 років їх кількість зросте до 50–55 %. Враховуючи важливість такої проблеми та з метою усунення в організації і проведенні службової та оперативно-розшукової діяльності елементів корупції, вказане сприяло прийняттю рішення керівництвом МВС і Національної поліції України про створення Департаменту і регіональних підрозділів протидії кіберзлочинності, з вертикальним підпорядкуванням останніх центральному апарату. Наказом Національної поліції України від 10.11.2015 № 85 затверджено Положення про Департамент кіберполіції Національної поліції України, а паралельно в навчальних закладах системи МВС України навчається, готується, спеціалізується, підвищує кваліфікацію нова категорія поліцейських для таких підрозділів, більшість з яких не має юридичної освіти. Серед таких навчальних закладів є й Харківський національний університет внутрішніх справ. Тому перед науково-педагогічним складом усіх рівнів навчальних закладів системи МВС України, стоїть важливе і відповідальне завдання щодо належної організації та проведення освітнього процесу з тим, щоб за незначний час сформувати у такої категорії осіб якісні базові, у тому числі й юридичні знання, з метою подальшого використання у майбутній правозастосовній діяльності щодо протидії кіберзлочинності. Досить спірними є пропозиції з питання підготовки таких спеціалістів всього за декілька місяців, оскільки мета відповідних підрозділів кіберполіції – це виявлення, збір і фіксація та оцінка доказів і успішне розслідування такої категорії кримінальних проваджень. А за відсутності юридичної освіти, чи буде це сприяти виконанню вказаних завдань? За будь-якими прогнозами, мабуть, ні.

При підготовці вказаної категорії фахівців слід виходити з того, що інформаційне забезпечення оперативно-розшукової та слідчої діяльності це надання оперативними

підрозділами сукупності відомостей про кіберзлочинність, її детермінанти, осіб, що вчиняють злочини і про тих, хто схильні до цього, ефективність та практику застосування оперативно-розшукових засобів і методів з метою запобігання, попередження таких видів кримінальних правопорушень, що в цілому повинно позитивно впливати на стан правопорядку та криміногенної обстановки. Завдання оперативно-розшукових підрозділів по протидії з кіберзлочинами вимагають забезпечення повноти збору та передачі інформації зацікавленим оперативним підрозділам, що можливо лише з використанням сучасних інформаційних технологій, які є та запроваджуються в діяльність поліції. У оперативно-розшуковій діяльності спірним залишаються питання запровадження в діяльність оперативних підрозділів інформаційної чи інших видів оперативної розвідки у кримінальному середовищі. Як свідчить дослідження, в діяльності кіберполіції така діяльність вже запроваджується, але для її ефективного використання доцільно продовжувати її подальший розвиток та удосконалення, особливо тактичних прийомів та напрацювання відповідних методик. Як свідчить практична діяльність поліції певна оперативна інформація (близько 40 %) щодо одних і тих же осіб, які або вже вчинили, або схильні до вчинення кримінальних правопорушень потрапляє до декількох оперативних підрозділів і в окремих випадках накопичується в декількох банках даних по яких паралельно працюють також декілька оперативних підрозділів різних підрозділів поліції. Вбачається, що в наявності є дублювання й іншої інформації, що обтяжує інформаційні, зокрема оперативні обліки. Тому потреби практики вимагають негайного удосконалення усіх наявних обліків Національної поліції та МВС України. Зокрема, на нашу думку, яку підтримують й інші вчені, такі обліки мають складатися з : 1) системи статистичної і оперативно-довідкової інформації загального користування та 2) створення єдиного банку даних оперативно-розшукової інформації кримінальної поліції України, в якій би не дублювалась відповідна інформація, що надходить із структурних підрозділів оперативних підрозділів поліції та із довідкових обліків.

За дослідженням встановлено, що є недостатньою й практика узагальнення та використання матеріалів проведених негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема щодо використання інформаційних технологій і проблемні питання процесуального закріплення їх результатів, що вимагає свого окремого дослідження або наукового вивчення. На підтвердження актуальності піднятих питань при підготовці зазначеної категорії курсантів і слухачів та підвищення кваліфікації працівників кіберполіції слід навести наукову позицію В.М. Стратонова, що науково-технічні засоби та прийоми, в свою чергу, розширюють та поглиблюють пізнавальні можливості слідчого, гарантуючи, при правильному використанні цих засобів та методів, об'єктивне, повне та всебічне встановлення фактів [1, с. 235], що ми підтримуємо та вважаємо, що це є актуальним й при підготовці майбутніх фахівців для підрозділів поліції щодо протидії кіберзлочинам. У навчальному процесі слід також приділяти увагу, що закріплення в чинному КПК України визначення, підстав проведення та механізму реалізації негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) є стадією подальшого удосконалення нормативно-правових актів і службових інструкцій регулюючих та регламентуючих здійснення оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД). [2]. Стосовно впровадження у практичну діяльність при проведенні НСРД досягнень високих інформаційних технологій суттєво модифікувало процес отримання оперативно-розшукової інформації, та як наслідок, «технізацію» всієї ОРД і привела до: 1) якісної модифікації окремих засобів ОРД; 2) появи нових суб'єктів ОРД (оперативно-технічних підрозділів) та модифікації діяльності інших; 3) техніка стала обов'язковою складовою проведення найефективніших оперативно-розшукових заходів. Означенні процеси, на думку Д. М. Цехана, потребують пошуку нових підходів організації оперативно-розшукової діяльності в цілому та використання високих інформаційних технологій в ОРД зокрема [3, с. 71–72], а також на нашу думку й доцільність врахування цього при навчанні майбутніх фахівців з протидії кіберзлочинам.

Тому виникає необхідність підвищення якості пізнань та кваліфікації у вказаних галузях та інформаційних технологіях працівниками поліції, курсантами, слухачами при користуванні такими засобами в ході планування і проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів. У зв'язку з цим, в ході освітнього процесу ВНЗ системи МВС України слід запровадити з майбутніми фахівцями-випускниками налагодження зворотнього зв'язку після прибуття до місць розподілу у підрозділи поліції, зокрема з науковцями нашого та інших навчальних закладів по вирішенню, координації піднятих та інших виникаючих проблемних питань.

Розглянуті питання є актуальними, своєчасними та такими, що підлягають подальшому окремому дослідженню, оскільки в наявності є досить ще недостатнє узагальнення практики застосування негласних слідчих (розшукових) дій, питання їх організації та проведення, взаємодії між слідчими й працівниками оперативних підрозділів по протидії кіберзлочинам. Формування спеціалізованих регіональних оперативних підрозділів по протидії кіберзлочинності, що будуть підпорядковуватись по вертикалі, висуває додаткове завдання щодо навчання та підвищення кваліфікації такої категорії поліцейських. Неузгодженості та неповнота положень чинного КПК України з вказаних питань, як свідчить вказане дослідження, спонукає до їх доповнень, уточнень та удосконалення за умови сумісних дій науковців й практиків. Це в повній мірі стосується й удосконалення питань підвищення кваліфікації як фахівців кіберполіції, так і викладацького складу, що приймають участь у підготовці вказаних спеціалістів. Пропоную учасникам конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань

1. Стратонов В. М. Поняття та зміст пізнавальної діяльності слідчого під час розслідування злочинів в контексті епістемологічних знань. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2008. Т. 21 (60), № 2. С. 235–240.
2. Кримінальний кодекс України. Кримінальний процесуальний кодекс України. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 608 с.
3. Цехан Д. М. Використання високих інформаційних технологій в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ : монографія. Одеса : Юрид. літ., 2011. 214 с.

Одержано 08.11.2017

УДК 342

Олена Геннадіївна ЮШКЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0024-6070>

ТИМЧАСОВЕ ЗАТРИМАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЯК ВИД ПРЕВЕНТИВНОГО ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЗАХОДУ

Тимчасове затримання транспортного засобу поліцейським проводиться у випадках, передбачених статтею 265-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема у разі, коли неможливо усунути причину затримання на місці виявлення адміністративного правопорушення, і передбачає примусове припинення використання такого транспортного засобу шляхом його блокування за допомогою технічних пристроїв або доставлення на спеціальний майданчик чи стоянку, якщо транспортний засіб створює значні перешкоди дорожньому руху [1; 2].

Доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку здійснюється за допомогою спеціальних автомобілів-евакуаторів (далі – евакуатор), у тому числі тих, що належать підприємствам, установам та організаціям, які провадять діяльність, пов'язану з транспортуванням транспортних засобів, і з якими територіальним органом Національної поліції укладені в установленому порядку договори.

Для доставлення транспортного засобу на спеціальний майданчик чи стоянку поліцейський викликає евакуатор через чергового відповідного територіального органу Національної поліції.

Після прибуття евакуатора поліцейський у присутності двох свідків і представника підприємства, установи або організації, яким належить евакуатор, складає акт огляду та тимчасового затримання транспортного засобу.

У разі коли водій, що вчинив правопорушення, присутній під час тимчасового затримання транспортного засобу і порушення неможливо усунути на місці в максимально короткий строк, поліцейський оформляє протокол про адміністративне правопорушення. У протоколі робиться відповідний запис про тимчасове затримання транспортного засобу із зазначенням інформації